

BAYBURT'TAN BİNGÖL'E BİR ÇOBAN HİKÂYESİ

Osman AKTAŞ

Lisedeyken ilk defa bir edebiyat dergisinde okumuştum “İrşad” şiirini beni öylesine çok etkilemişti ki, anlatamam. “Bir şiir bu kadar mı güzel olur” dedirtmişti. Ve bir gün benim bütün şiirlerim bu şiir kadar çarpıcı ve akıcı olmalı demiştim. Niçin mi?

*“Sevgilim güvenme güzelliğine
Senin de saçların tarumar olur
Aldanma talihin pembe rengine
Hayatın uzun bir intizar olur.*

*Sevgilim her insan doğarken ağlar
Çiçeklerle açar, sularla çağlar
Rehgüzârı olur bahçeler, bağlar
Nihayet isimsiz bir mezar olur.*

*Sevgilim baksana bir yanda gülen
Bir yanda gözümün yaşını silen
Kimi benim gibi erir derdinden
Kimi senin gibi bahtiyar olur!*

*Sevgilim senin de geçer zamanın
Ne şöhretin kalır, ne hüsn-i ânın
Böyledir kanunu kahpe dünyanın
Dört mevsim içinde bir bahar olur!”*

Şiire bir bakın; anlam olarak mükemmel, ahenk olarak mükemmel, ölçü olarak kusursuz bir şiir... Sevgiliye duyurulmak istenen küçük bir siteme sığdırılan koca bir ömür bundan daha güzel nasıl anlatılır ki... Ben aslında “Bingöl Çobanları” şiirinden bahsetmek istiyorum, ama biraz Kemalettin Kamu’dan söz etsek hiç fena olmaz. Kim bu şair?

1901 yılında Bayburt’ta doğdu. 1910’da dışardan sınava girerek orta birinci sınıfta öğrenim görme hakkı elde etti. Erzurum’da başladığı ortaokulu Refahiye’de bitirdi. Erzurum’un işgal edildiği haberini alan babasının kalp sektesinden ölmesi üzerine annesiyle önce Sivas’a sonra Kayseri’ye göç etti. Bulduğu her işte çalışıp, bir yandan da eline ne geçerse okuyan ve şiirler yazan bir gençti. Bir süre Bursa, daha sonra İstanbul’da bulunan ve İstanbul Erkek Öğretmen Okulu’nda okuyan Kemalettin Kamu, işgal güçlerinin şehre girmesi üzerine Ankara’ya gitti.

Kemalettin Kamu, Ankara’da Matbuat Genel Müdürlüğü’nde çalıştı. Kurtuluş Savaşı yıllarında yazdığı şiirler okul kitaplarına girdi, yurt genelinde tanınan ve sevilen bir şair oldu. Kimi şiirleri bestelenip şarkı veya marş oldu. İstiklâl Marşı seçimine de katıldı. 25 yaşında âşık olduğu genç kız ile evlenme hazırlığında iken bir anlaşmazlık sonucu evlilikten vazgeçti ve ömrü boyunca yalnız yaşadı.

Anadolu Ajansı temsilcisi olarak gittiği Paris’te Siyasal Bilimler alanında eğitim gördü. Soyadı Kanunu çıkınca ‘bir ülkede yaşayanların tamamı’ anlamına gelen Kamu’yu seçti. Paris dönüşü önce İstanbul’a, sonra Ankara’ya gitti. Şiirlerinin yanı sıra ekonomi ile ilgili çalışmalar da yaptı. 1939’da Rize milletvekili olarak meclise girdi. Bir yandan da Türk Dil Kurumu’nda ‘terim kolu başkanlığı’ yaptı. Bir süre sonra annesini kaybedince tüm sevgisini yeğenlerine verdi. 6 Mart 1948’de Ankara’da ani bir kalp krizi ile hayatını kaybetti. Aruzla şiir yazmaya başlayan sanatçı Faruk Nafiz Çamlıbel’in izinden giderek hece ölçüsünü kullanmıştır. Hecenin de özellikle 11’li kalıbını kullanmıştır. Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasına duyduğu inancı ifade ettiği şiirleri dilden dile dolaşmış, marş olarak bestelenmiş ve okul kitaplarına girmiştir. Bunun haricinde vatan sevgisi, gurbet, aşk, yalnızlık temalarını sade bir dille lirik ve epik tarzda işlemiştir.

İstanbul’un işgale uğraması üzerine “Gurbet” şiirini yazmış ve Gurbet Şairi olarak anılmıştır. İzmir’in Yunan işgaline uğramasından sonra da “Türk’ün İlahisi” şiirini yazmıştır. Pastoral tarzda yazdığı “Bingöl Çobanları” şiiri de sanatçının tanınmasında etkili olmuştur. Büyük Mecma, Dergâh, Kalem, Oluş ve Varlık gibi dergilerde şiirleri yayımlanan sanatçı yaşarken şiirlerini kitaplaştırmamıştır.

Ölümünden sonra şiirleri Kemalettin Kamu, Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirleri ismiyle yayımlanmıştır. Kemalettin Kamu, Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirleri (1949, ölümünden sonra).

*“Vuruldum nesine, unuttum nasıl?
Üç yıl tapındım da ona muttasıl
Bilmem ahengini hâlâ sesinin.
Daha bir çocuktu, ama ne zarar,
Büyüyüp kadrime bilene kadar
Olurdum esiri her hevesinin.
Ne onda merhamet, ne bende gurur,
Her gece evinin önünde durur,
Ağlardım altında penceresinin.
Öldü, bilmiyorum nerde türbesi,
Öldü sanıyorum sulara sesi,
Rüzgârda kokusu var nefesinin.”*

Böylesine duygu yüklü çok şair var mı bilemiyorum, ama Kemalettin Kâmi Kamu'nun her hücresinin duygulardan teşekkül etmiş bir bedene sahip olduğunu biliyorum. Uçsuz bucaksız bir duygu bozkırını sanırsınız önünüzde uzanan bu sayılı şiire sahip Ağrı Dağı... Yine firesiz bir şiir karşımızda aklımızı karıştırmaya devam etmekte koca şair. Sevgilisini kokusundan tanıyan kaç insan var dersiniz. “ne onda merhamet, ne bende gurur” dizesinde geleneksel sevgili modelindeki, naz ve işve âşığı yaralayan ve acıma duygusundan yoksun davranışıyla karşımıza çıkmaya devam ediyor. “her gece evinin önünde durur / ağlardım altında penceresinin” dizelerinde de serenat geleneğini yüreğindeki duygularla bezeyip bize ulaştırma çabasında şair. “daha bir çocuktu fakat ne zarar” dizesiyle yine Dadaloğlu'nun “at dördünde güzel on beş yaşında” dizesiyle yine bir geleneği günümüze taşıyor Kemalettin Kamu. Ne dersiniz...

Bestelenen ve Zeki Müren'in o muhteşem sesinden dinlediğimiz “Gurbet” şiiri...

*Gurbet o kadar acı
Ki, ne varsa içimde
Hepsi bana yabancı
Hepsi başka biçimde

Eriyorum gitgide
Elveda her ümide
Gurbet benliğimi de
Bitirdi bir biçimde

Ne arzum ne emelim
Yaralanmış bir elim
Ben gurbette değilim
Gurbet benim içimde*

Bir gurbeti ve bir bezginliği bundan daha güzel nasıl anlatabilirsiniz? Gurbet bir kapital canavar gibi her şeyinizi elinizden alıyor. Siz acı ve ıstırap yığını olarak bir koca şehrin meydanında bir başınıza kalakalıyorsunuz, tıpkı hiçbir işe yaramayan moloz yığını gibi. Artık siz kendinizi bile tanıyamayacak duruma geliyorsunuz. Ve Kemalettin Kamu, bu 7'li hece ölçüsüyle söylediği şiirle sizin kulaktan kulağa taşınmanıza sebep oluyor. Aslında kaçıp kurtulmak istediklerinizi içinizde taşımaya devam ederken... Ve “Bingöl Çobanları”... Her ne kadar çobanların hepsi Bingöllü olmasalar da bütün çobanların barındırıldığı bir şiir...

*“Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum.
Bu dağların eskiden aşinasıdır soyum.
...
Bingöl yaylalarının mavi dumanlarına,
Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına.”*

Bu şiiri biraz enine boyuna irdelemek istiyorum şiirin güzelliğini zedelememeye gayret göstererek. Dede Korkut'un hikâyelerinde dediği gibi “boy boylamış, soy soylamış görelim hanım ne söylemiş” nasıl söylemiş insanlığın ilgisini Anadolu'nun farklı yer ve kültürlerinin var olduğunu gösterebilmek adına. Şiir sanırım Faruk Nafiz Çamlıbel'in “Han Duvarları” adlı şiirinden etkilenerek

yazılmış. Bence anlam ve şekil açısından “Han Duvarları”, ahenk ve duygu açısından “Bingöl Çobanları” daha üstün. “Han Duvarları”nda dışarıdan gelen bir adamın gözünden Anadolu’nun görüntüsü manzum bir halk hikâyesi biçiminde veriliyor. Türkülerini de “Maraşlı Şeyhoğlu Satılmış” kalmış olduğu hanın duvarlarına yazarak bırakıyor. İnce ve keskin bir hüznün var türkülerde. Sanki siz o anda hasta yatağında yatan Satılmış oluyorsunuz. Duvara ise şiiri kanınızla yazıyorsunuz sanki. Ve sizden çok sonra gelen biri okuyor yazdığımızı yüreğinizde damıtıp kullandığımız mürekkebi hiç dikkate almadan.

*“Garibim namıma Kerem diyorlar
Aslı'mı el almış haram diyorlar
Hastayım derdime verem diyorlar
Maraşlı Şeyhoğlu Satılmış'ım ben”*

Anadolu bir yaylı arabanın at peşinde coşkısına eşlik eden bir yolcunun bir kamera duyarlığı ile kaydettiği görüntülerin gönüllerde bıraktığı izleri tıpkı ilkel çağlarda mağara duvarlarına çizen insanların torunlarına yol gösterme amaçlı resimleri gibi. Şimdi bizlerin kullandığı bu miras gelecekte de çocuklarımız tarafından kullanılacak, azalmadan, eskimeden.

*“...
Sabahleyin gökyüzü parlak, ufuk açıldı,
Güneşli bir havada yaylımız yola çıktı...
Bu gurbetten gurbete giden yolun üstünde
Ben üç mevsim değişmiş görüyordum üç günde.
Uzun bir yolculuktan sonra İncesu'daydık,
Bir anda, yorgun argın, tatlı bir uykudaydık.
...”*

Ve “Bingöl Çobanları”... Kahramanın bir çoban duyarlığıyla Bingöl dağlarını davar arkasında zamana ve kendine aldırmandan sevdasıyla süsleyen düşlerinden müteşekkil... ne kendisi, ne ailesi Bingöl dağlarından başka yer olduğunu görmemiş birinin büyük yüreğindeki küçük manzarayı içimize adeta bir dere gibi şırl şırl akıtıyor. Her gün aynı manzarayı göreceğini bildiği halde, sanki yeni görüyormuşçasına heyecanlanan doğa ve sevdâ kahramanları “Bingöl Çobanları”.

“Bingöl Çobanları”nın takvimleri doğa, yaprakları ise kuzular... Aylar, yıllar hep bu takvime göre hesaplanmakta... Siz şehirlilerin takvimine ve algısına uymayan yaşam ve hesaplanan yıllar... Kurak geçen bir yıl, aşırı yağışların olduğu başka bir yıl, bir yangın, bir sel, bir çığ yağların ve doğumların belirginleşmesinde rol oynayan unsurlar... On iki hayvansız takvim işte bunlar... O sıradan bilinen arzular bile yıldızlar gibi, parlak, ama uzak... Duygusal birer tuzak... Nasıl mı?

*“Anam bir yaz gecesi doğurmuş beni burda,
Bu çamlıkta söylemiş son sözlerini babam;
Şu karşığı bayırda verdim kuzuyu kurda,
“Suna”nın başka köye gelin gittiği akşam”*

İşte böyle bir şey... İnsanın içinde koca bir yangın çıkaran hüznün... Düşünüyorum da acaba kaç Aslı bir araya gelse böyle bir yangını çıkarabilir. Çünkü yakacakları Kerem değil, Bingöl dağlarını yüreklerinde taşıyan o çobanlar... Sürüyü bir yerde, kendilerini bir yerde unutan çobanlar... İnsanın kıyameti ölünce değil, sevgilisi gidince başlıyor. Çünkü onun yaşam kaynağı sevgili, o olmayınca yaşam da sona ermiş oluyor. Bunu ille de tasavvufla izah etmek gerekmiyor. Koca dağa kara bulutlar çöküp dağı nasıl ezilmiş, gösteriyorlarsa, gönle çöken kara bulutlar da insanı aynı şekilde perişan gösteriyor. Yürekteki hüznün, kendi içinde kalmak zorunda... Çünkü ondan ne doğa, ne de insan etkilenir. “Bingöl Çobanları” da içindeki hicranı içine akıttığı gözyaşı merhemiyile sarmak zorunda... Ve öyle de yapıyor.

*“Gün biter, sürü yatar ve sararan bir ayla,
Çoban hicranlarını basar bağına yayla.
Kuru bir yaprak gibi kalbini eline al,
Diye hıçkırır kaval:”*

Şehir insanını yoran olaylardan uzak, o insanların hiç dertleri yok sanırız. Onlar da şehir insanını aynı sanırlar. Birbirine imrenen bu insanları birbirine nasıl gönülden bağlıyor Kemalettin Kamu?

*“Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun
Nadir duyabildiği taze bir heyecanla,
Karıştım o gün bugün bu zavallı çobanla
Bingöl yaylalarının mavi dumanlarına,
Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına.*

Ben de gönlümü insan özelliği taşıyan herkese yayla yaptım. Gönlünüzce eğlenin...
Bedenlerinizi, ruhlarınızı, yani insanlığınızı öldürmeden eğlenin...